

תקלות ממקור ראשון

ייצור לוחות ההדפסה המשמשים להכנת הבולים הוא תהליך מורכב המועד לתקלות

לצורך הכנת לוח ההדפסה יש לייצר גלופה של בול בודד ולשכפל אותה בדיוק רב כמספר העותקים הנדרש להדפסת גיליון בולים שלם. תהליך השכפול של הבול הבודד רגיש לתקלות, וגורם ליצירת עותקים השונים מעט מן המקור.

בולי דואר אוויר הראשונים

ב-25 ביוני 1950 הנפיק דואר ישראל סידרה של בולים שנועדו לתשלום עבור מכתבים שנשלחו בדואר אוויר. הבולים, אשר עוצבו על ידי אוטה וליש, הכילו, כראוי לבולים המיועדים לדואר אוויר, איורים של ציפורים שנלקחו ממוצגים ארכיאולוגיים שונים.

בולי דואר אוויר הראשונים

בחוזר שהפיץ השירות הבולאי בתחילת חודש יוני פורסם כי הבולים יתחילו להימכר ביום שישי, ה-23 ביוני 1950, אולם בפועל החלה מכירת הבולים רק ביום ראשון, ב-25 ביוני 1950.

רחוב פינסקר 2. תל-אביב
יום סיון תשי"א. 4.6.50

חוזר מס' 18

מדינת ישראל
משרד התחבורה
הדואר, המלגות, המכרזים והדפוס
השרות הבולאי

הסידרה הראשונה של בולי דואר אוויר, מקושטת בעלי-כנף מונה ששה בולים, אשר ערכם וצבעם הוא כדלקמן:

בול בן 5 פרוטה,	צבע תרכי (קלא אילן)	—	זוג יונים
בול בן 30 פרוטה,	צבע אפור	—	גשר בן
בול בן 40 פרוטה,	צבע אחלמה	—	בת יענה (?)
בול בן 50 פרוטה,	צבע חמרה	—	יונת חן
בול בן 100 פרוטה,	צבע כרמיל	—	גשר פרוש כנפים
בול בן 250 פרוטה,	צבע תכלת ליל	—	יונה ועלה זית בפיח

גליון הדואר מכיל 50 בול ועשרה שובלי באור.
תמונות בעלי-הכנף שאולות מצוורים עתיקים.
הבולים הוכנו לדפוס על ידי הצייר א. וליש, תל-אביב.

המכירה הרגילה של בולי דואר-אוויר בכל משרדי הדואר ובמשרדי השרות הבולאי, תתחיל ביום ששי, ח' תמוז תשי"א (23.6.1950).

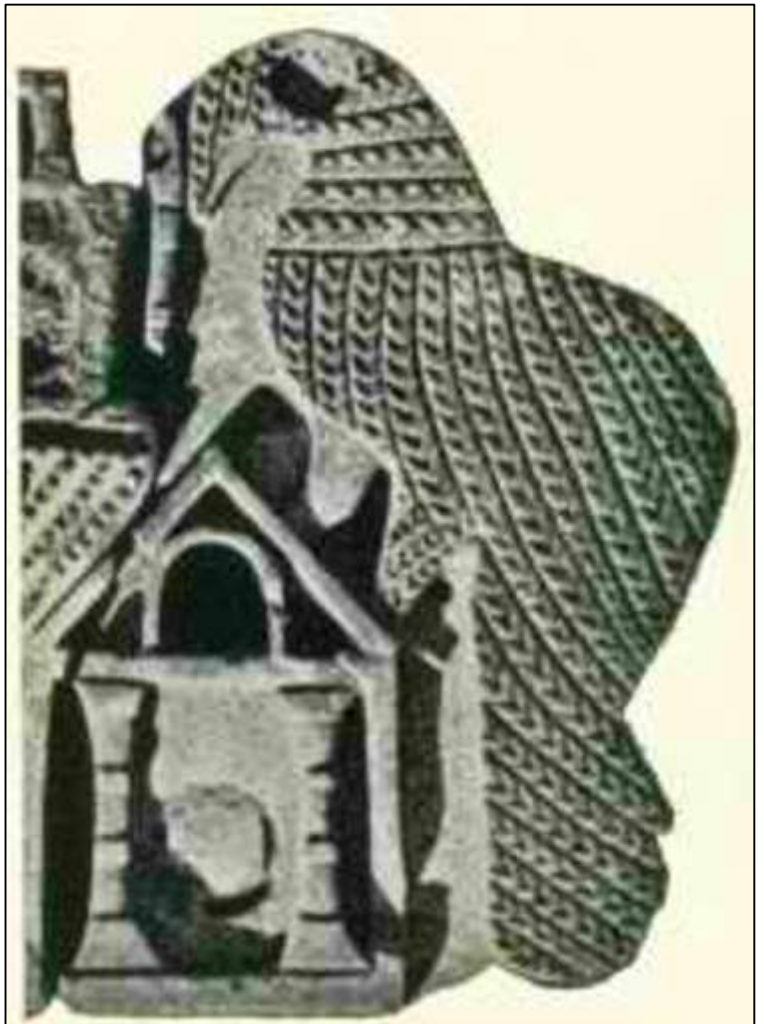
(על החתום) מ. כהן
מזכיר השרות הבולאי

בול "יונת חן" מסדרת דואר אוויר

בבול שערכו הנקוב היה 50 פרוטות שולב תבליט עשוי אבן גיר המתאר יונה מסוגנת. התבליט הועתק מעיטור שנמצא במוזיאון כנסיית הדורמיציון שעל הר ציון, שם משולבת היונה המסוגנת לצד איור של ארון קודש של בית כנסת.

תבליט
מצוי
בבתי כנסיות
רבים

בול "יונת חן" מסדרת דואר אוויר

הבול הודפס בגיליונות דפוס גדולים שכללו שישה גיליונות דואר בני 50 בולים עם שורה בת 10 שבלים בחלקו התחתון של הגיליון. כל אחד מגיליונות הדואר כלל בחלקו העליון משולש ובו מספר (בין 1 ל-6) המציין את מספר הגיליון.

על מנת להכין גיליון דפוס שלם היה צורך לשכפל את הגלופה המקורית 300 פעמים.

השיבושים בשכפול הגלופה

במהלך העבודה על שכפול הגלופה התרחשו לעיתים תקלות שגרמו לשינויים קלים בעיצוב הבול. המדובר בהוספה או בהשמטה של קווים או נקודות, אשר לא אותרו תוך כדי תהליך השכפול ובקרת האיכות, ונותרו בלוח ההדפסה ששימש בפועל להדפסת הבולים. הבול שהודפס מן העותק הפגום של הגלופה מכיל שינוי קל בעיצוב שלו, אשר לעיתים זכה לכינוי מיוחד.

"לשון בחוץ"

בול רגיל

"מקור סדוק"

תשנית "לשון בחוץ"

כך נראים שני הבולים ממיקום 2 ו-3 בשורה הראשונה של הגיליון, כאשר הבול הימני מכיל את התשנית המתועדת של "לשון בחוץ".

↓ 2 ↓ 3

תשנית "לשון בחוץ"

בגלופה ששוכפלה על מנת ליצור את הבול בשורה הראשונה של הגיליון, במקום השלישי משמאל, אירעה תקלה שגרמה להוספת קו צבעוני קטן מתחת למקור של הציפור. הקו האלכסוני נראה כאילו הציפור מוציאה לשון. בהגדלה ניתן להשוות בין התשנית ובין בול רגיל.

תשנית "המקור הסדוק"

כך נראים שני הבולים ממיקום 9 ו-10 בשורה השנייה של הגיליון, כאשר הבול הימני מכיל את התשנית המתועדת של "המקור הסדוק".

↓ 9 ↓ 10

תשנית "המקור הסדוק"

בגלופה ששוכפלה על מנת ליצור את הבול בשורה השנייה של הגיליון, במקום העשירי משמאל, אירעה תקלה שגרמה להוספת קו לבן קטן החוצה את המקור של הציפור. הקו הלבן נראה כאילו המקור של הציפור סדוק. בהגדלה ניתן להשוות בין התשנית ובין בול רגיל.

התשניות כמוקד איסוף

בשנים הראשונות שלאחר הקמת מדינת ישראל התמקדו רבים מאספני הבולים באיתור ואיסוף של תשניות בהדפסת בולים. מספר הבולים שהונפקו בישראל היה קטן מאוד, ואספן שביקש להגדיל את האוסף שלו נאלץ להתעמק באיסוף תשניות.

קטע מקטלוג "זימון" שיצא לאור בשנת 1957.

התשניות כמוקד איסוף

עם השנים התרחשו מספר תהליכים אשר הקטינו את מידת ההתעניינות של האספנים בתשניות הדפוס. מדינת ישראל הדפיסה בולים חדשים שאפשרו לאספנים להרכיב אוסף מרשים של בולים רגילים מבלי להידרש לאיתור תקלות הדפוס, וגם השיפור הגדול שחל בתהליכי הייצור של בולי הדואר הקטין מאוד את ההיצע של התקלות הזמינות לאספנים.

תשניות הדפוס הקלות שנבעו מתקלות בתהליכי הדפוס כמעט ואינן מושכות עוד את קהל אספני הבולים. יש עדיין מתעניינים מעטים שישמחו לאסוף דוגמה או שתיים של תקלות דפוס עם שמות מעניינים, אולם כמעט ואין דורש לבולים עם תקלות משניות הכוללות הופעה או העדר של נקודות וקווים בעיצוב הבול.

מרבית האספנים מתעלמים כיום מאוספים המתמקדים באיתור והצגה של שגיאות קטנות ממין זה, ואף נוטים לכנות אותם בלשון מזלזלת כאוספים הכוללים בעיקר "חרא של זבובים".